

Using the Method of Interpretative Phenomenological Analysis in Researching the Problem of Adaptation of Children with SEN to an Educational Institution in the Conditions of Inclusive Education

UDC: 373-056.26/.3-044.332:37.013.76

DOI: <https://doi.org/10.15421/172529>**Izhko Oleksandr**Ph.D. Student, <https://orsid.org/0009-0006-8453-8829>, alexanderizhko@gmail.com*Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

Abstract

The relevance of this study is due to the development of inclusive education in Ukraine and the provision of opportunities for students with special educational needs (hereinafter - SEN) to study in general educational institutions. An important process is the adaptation of students to educational institutions, which involves the establishment of interpersonal relationships with classmates and teachers, an interested attitude to learning, and a sufficient level of independence. Children with SEN in the process of adaptation experience difficulties due to problems of a biological and social nature: peculiarities of psychophysical development, preparation for learning, social environment, etc.

In order to provide students with SEN with adequate support and help to adapt to the educational institution, it is necessary to thoroughly study the peculiarities of this process and understand the needs of each child. The method of interpretative phenomenological analysis (hereinafter - IFA) allows to study the problem from the position of individual human experience, to apply a qualitative approach to the analysis of the situation.

The purpose of this study is to determine the specific problems of adaptation of students with special needs to the educational institution by the IFA method.

The results of the study indicate the need to determine the problems of adaptation of students with special needs to the educational institution through the study of the experience of parents, teachers and school administration, which allows to analyze different situations from the point of view of all participants in the educational process and develop recommendations taking into account the real needs of students with special needs.

The conclusions emphasize that the IFA method allows analyzing situations from different positions, which helps to see the cause of the problem and develop the right options for its solution. Adaptation of students with special needs to the educational institution at the initial stage is problematic primarily due to the child's unpreparedness for schooling. Parents and teachers should carry out special propaedeutic work even before the child enters school.

Keywords: inclusive environment, adaptation to the educational institution, students with special educational needs, transition of a child from OOP to schooling, qualitative research method, interpretative phenomenological analysis, narrator

Використання методу інтерпретаційного феноменологічного аналізу при дослідженні проблеми адаптації дітей з ООП до закладу освіти в умовах інклюзивного навчання

Іжко Олександр*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)*

Анотація

Актуальність цього дослідження зумовлена розвитком інклюзивної освіти в Україні та наданням можливості учнів з особливими освітніми потребами (далі – ООП) навчатися у загальноосвітніх закладах. Важливим процесом є адаптація учнів до закладів освіти, що передбачає налагодження ними міжособистісних стосунків з однокласниками та педагогами, зацікавлене ставлення до навчання, достатній рівень самостійності. Діти з ООП в процесі адаптації зазнають труднощі через проблеми біологічного та соціального характеру: особливості психофізичного розвитку, підготовка до навчання, соціальне оточення тощо.

Для надання учням з ООП адекватної підтримки та допомоги адаптуватися до закладу освіти треба досконало вивчити особливості цього процесу і розуміти потреби кожної дитини. Метод інтерпретаційного феноменологічного аналізу (далі – ІФА) дозволяє вивчати проблему з позиції індивідуального досвіду людини, застосовувати якісний підхід до аналізу ситуації.

Метою даного дослідження є визначення специфічних проблем адаптації учнів з ООП до закладу освіти методом ІФА.

Результати дослідження свідчать про необхідність визначення проблем адаптації учнів з ООП до закладу освіти через вивчення досвіду батьків, педагогів та адміністрації школи, що дозволяє проаналізувати різні ситуації з точки зору всіх учасників освітнього процесу та розробити рекомендації з урахуванням реальних потреб учнів з ООП.

Висновки підкреслюють, що метод ІФА дозволяє аналізувати ситуації з різних позицій що допомагає побачити причину проблеми та розробити правильні варіанти її рішення. Адаптація учнів з ООП до закладу освіти на початковому етапі зазнає проблеми насамперед через неготовність дитини до шкільного навчання. То спеціальну пропедевтичну роботу треба проводити батькам і педагогам ще до вступу дитини до школи.

Ключові слова: інклюзивна освіта, учні з особливими освітніми потребами, перехід дитини з ООП до шкільного навчання, адаптація до закладу освіти, метод якісного дослідження, інтерпретаційний феноменологічний аналіз, наратор

Стаття надійшла / Article arrived: 31.01.2025

Схвалено до друку / Accepted: 26.02.2025

Вступ.

Соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами була і залишається актуальною на всіх етапах становлення й розвитку спеціальної та інклюзивної освіти. Адаптація є процесом активного пристосування дитини з особливими освітніми потребами (далі – ООП) до умов освітнього середовища. Лише за умовами повної адаптації в учнів з'являється можливість до активного навчання, позитивного спілкування з однолітками, плідної діяльності, особистісного розвитку (Воробець, 2011).

Актуальність дослідження полягає у тому, що для дітей з особливими освітніми потребами процес адаптації до шкільного навчання є складним через певні проблеми психофізичного розвитку. Перехід до нового статусу учня вимагає пристосування до нових соціальних умов, до нового колективу, до організованого шкільного навчання (Данієлс, & Стаффорд, 2000).

Діти з ООП потребують спеціальної підтримки як на педагогічному, так і на психологічному рівні. Батьки мають заздалегідь готувати дитину до майбутнього навчання, сприяючи ранньому корекційному втручанням в її розвиток, формуючи інтерес до майбутньої діяльності. Педагоги повинні створювати спеціальні умови позитивного психологічного клімату в колективі, проводити корекційні заходи, налагоджувати взаємодію з батьками, що буде сприяти адаптації та розвитку учнів. Адміністрація закладів освіти несе відповідальність за дотримання нормативного законодавства й контроль діяльності педагогічного персоналу. Тому саме ці особи створюють умови для адаптації дітей під час переходу до шкільного навчання.

Таким чином, педагогічні умови сприяння процесу адаптації мають тісно сполучатися з психологічним впливом. Саме тому в своєму дослідженні цієї проблеми ми звернулись до методу якісного психологічного дослідження ІФА.

Мета статті полягає у визначенні специфічних проблем адаптації учнів з ООП до закладу освіти методом якісного інтерпретативного феноменологічного аналізу (ІФА).

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Інтерпретаційний феноменологічний аналіз – це метод детального дослідження персонального життєвого досвіду з перспективи самого наратора (Smith, & Flower, & Larkin, 2022). Метод ІФА дозволяє зрозуміти, описати й проаналізувати унікальний досвід людини, визначити її власні переживання і ставлення до певної проблеми. ІФА дає можливість проаналізувати феномени через конкретний досвід досліджуваного у специфічному для нього соціокультурному аспекті (Мислович, 2016). Методологи ІФА вказують на неминучість упередженості дослідника у процесі вивчення феномену, що заважає якісно проаналізувати проблему (Байєр, 2024). Як стверджують психологи,

у методі ІФА феноменологічна складова дозволяє описувати світ, як він формується і переживається через свідомість, не орієнтуючись при цьому на заздалегідь зроблені припущення та упередження, які не дозволяють розкрити внутрішню суть феномену трансцендуючи контекстуальне і особистісне (Гусерль, 2020).

Методологи ІФА зауважують на необхідності робити акцент на всіх аспектах прожитого досвіду, зокрема на тому, як суб'єкт переживає цю ситуацію, які в нього бажання виникають, яка мотивація. При вивченні будь-якого феномену важливо робити акцент на тому, яким він виявляється для суб'єкта, як впливає на нього та як їм сприймається. При такому підході наратор сприймається як досвідчений експерт ситуації, може більш детально й якісно висвітлити питання, що цікавлять дослідника (Smith, & Eatough, 2007). При такому методі матеріали дослідження стають більш об'єктивними, пов'язаними з реальним життям.

У психолого-педагогічних дослідженнях проблему адаптації дітей з ООП почали вивчати з моменту становлення й розвитку інклюзивної освіти у різних напрямках. Вченими зазначено, що адаптація дітей з ООП до соціального середовища є на сьогодні найактуальнішою проблемою. Особливо важливо це для дітей, що навчаються в закладах освіти інклюзивного типу (Лазаренко, 2002). Доведено, що діти з ООП мають своєрідні особливості психофізичного розвитку, які гальмують процес їх адаптації до середовища, діти потребують спеціальної допомоги для входження у соціально-освітнє середовище. Учні з ООП мають ті самі потреби, що і нормотипові діти, проте вони виявляються неспроможними до різноманітних видів діяльності, що гальмує задоволення їх особистісних потреб, таких як самоствердження, усвідомленість своєї значущості, встановлення контактів з педагогами та однокласниками тощо (Шевченко, 2023).

Вказано на те, що рівень адаптації у значній мірі залежить від ступеня психофізичного порушення та рівня розвитку учня. Зазначено, що головними формами адаптації до навчання є адаптація до умов навчальної діяльності й до нових соціальних взаємин та зв'язків (Платонова, 2023). Успішність протікання процесу психолого-педагогічної адаптації учнів з ООП до загальноосвітнього середовища можна визначити за такими показниками: задоволеність дитини, успішність роботи учня за індивідуальним навчальним планом, участь у побутових і виховних заходах школи, комунікація з колективом (Омельченко, & Кузнецова, & Стольнікова, 2021, с. 79). То при достатньому рівні спілкування, мотиваційної сфери та регуляції поведінки діти краще адаптуються до закладу освіти. Якщо діти недостатньо готові до шкільного навчання, мають низький рівень самооцінки, швидку втомлюваність,

неадекватність у спілкуванні з однолітками та дорослими, схильність до асоціальної поведінки, домінування негативного емоційного напруження це викликає внутрішньоособисті та міжособистісні конфлікти і зумовлює дезадаптацію (Якимчук, 2003, с. 15-19).

Деякі вчені зауважують на те, що значна роль у процесі адаптації учнів з ООП належить педагогам школи. В. Бондар вказує на те, що часто неуспішність у навчанні зумовлена перевантаженням учнів програмним матеріалом, завищенням вимог, неврахування їх особливих потреб. Часто вчителі необгрунтовано поділяють дітей на «здібних» і «не здібних» і відповідно прогнозують їх подальший розвиток, що негативно позначається на їх психічному розвитку та спричиняє невпевненість учнів з ООП у власних можливостях (Бондар, 2019, с. 9-10). О. Платонова вважає, що треба урахувати ті проблеми дітей з ООП, що заважають їх адаптації, приділяти особливу увагу тривалій кропіткій роботі з впровадженням «інноваційного напрямку педагогіки – педагогіки партнерства, як компетентнісного підходу, спрямованого на особистісний розвиток дітей з ООП, формування у них здатності до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації в соціумі» (Платонова, 2023, с. 82).

На роль батьків у адаптації дітей з ООП до закладу освіти вказують ряд вчених. В. Шевченко вважає за необхідне підвищення компетентності та отримання спеціальних знань батьками (Шевченко, 2023). Важливо формувати інклюзивну компетентність батьків, грамотно долучати їх до процесу психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП (Омельченко, & Семченко, 2023, с. 488). Г. Хворова акцентує, що під батьківською компетентністю треба розуміти наявність знань, вмінь, навичок, необхідних для вирішення проблем, що виникають під час виконання батьківської функції (Хворова, 2015). О. Дмитрієва у своїх дослідженнях звертає увагу на те, що педагоги не завжди усвідомлюють важливість і необхідність співпраці з сім'єю, вважаючи, що вони володіють кращими знаннями щодо корекційної роботи з дитиною, навчають і виховують її на науковій основі, через що недооцінюють роль батьків у цих процесах (Дмитрієва, 2020, с. 99).

І. Татяничкова та Т. Соловйова, відзначають, що основна проблема адаптації учнів з ООП пов'язана з труднощами формування в них потреби у спілкуванні, відсутності інтересів у взаємодії з навколишнім оточенням і, навіть, власними батьками (Татяничкова, & Соловйова, 2023).

У багатьох дослідженнях щодо адаптації дітей з ООП до закладів освіти вказано на те, що основними проблемами є недостатня підготовка їх у ранньому та дошкільному віці з формування необхідних знань, умінь, навичок, низький рівень комунікативних здібностей, недостатність пізнавальної активності

(Ярмола, & Коваль-Бардаш, & Компанець, & Квітка, & Лапін, 2020).

Для успішної адаптації дітей з ООП важливою умовою вважається соціально-освітнє середовище, яке передбачає взаємодії різних структур, що сприяють накопиченню соціального досвіду, розвитку особистості (Гудак-Товт, 2022). У цьому важливим є інклюзивне середовище та взаємодія інших учнів, батьків, педагогів у підтримки дітей з ООП (Вишник, & Жданова, & Дьоміна, 2024, с.779). Проте, діти з ООП всі різні за первинним порушенням та вторинними ознаками, що веде до урізноманітнення проблем їх адаптації (Олійник, 2020). Дізнатися їх можливо лише при глибокому якісному аналізі їх власного досвіду навчання у школах загального типу.

Результати дослідження.

Для успішної адаптації учнів з ООП до закладу освіти має бути створено сприятливе інклюзивне середовище. Процес пристосування дітей цієї категорії до навчальних закладів – це одна з нагальних проблем сучасності. В процесі адаптації до шкільного навчання у дитини відбувається докорінна перебудова всіх психічних процесів. Насамперед змінюється її соціальний статус, вона стає учнем, що пов'язано із зміною режиму дня і діяльності, новим колективом однолітків, новими педагогами, іншим рівнем навантаження. Статус учня вимагає відповідної поведінки у школі, на уроках, в процесі спілкування з педагогічним персоналом. А вдома учень має виконувати домашні завдання, готуватися до наступних занять, що також змінює ритм життя і види діяльності.

Вченими доведено, що діти з ООП по-різному адаптуються до школи. Це залежить від багатьох факторів, а саме, ступені порушення психофізичного розвитку, рівня загального розвитку, соціального оточення. Якщо у дитини розвинені пізнавальні здібності, вона може активно спілкуватися, отримує підтримку від дорослих та однокласників, це сприяє легкій адаптації. Проте у більшості випадків адаптація учнів з ООП до закладу освіти має серйозні проблеми.

Часто доводиться спостерігати такі ситуації, коли дитина готова до навчання, проте не може налагоджувати взаємостосунків з педагогами та однокласниками. У таких випадках учень з ООП контактує лише з асистентом вчителя, не впливається у колектив однолітків, не бере участь у житті класу, що породжує небажання ходити до школи.

Для уникнення цих проблем дитину з ООП треба спеціально готувати до шкільного навчання і участь у цьому мають брати як батьки, так і педагоги. Разом з формуванням загальної та спеціальної готовності до шкільного навчання дитину готують до умов загальноосвітнього закладу. Коли дитина починає відвідувати школу, педагогічна підтримка стає вагомим для її адаптації. Саме педагог залучає

до співпраці батьків, за необхідністю звертається за допомогою до психолога, корекційного педагога, медиків, в залежності від основних потреб учня.

Учасників процесу адаптації учнів з ООП до закладу освіти багато, насамперед, сам учень, його батьки, педагоги, що з ним працюють, однокласники, їх батьки. Всі надають певний вплив на ставлення учня з ООП до нової шкільної ситуації, пристосування до неї, вміння активно взаємодіяти та із задоволенням навчатися. Проте у такій ситуації всі мають певні труднощі й проблеми, які їм приходится вирішувати й не можна не зауважувати на них, розглядати все індивідуально, з урахуванням поглядів і досвіду кожного учасника.

Тому при вивченні проблеми адаптації учнів з ООП до шкільного навчання недостатньо збирати лише кількісні показники, важливо провести якісний аналіз для більш глибокого розуміння нюансів того, що заважає учням, як це сприймають батьки, з якими труднощами стикаються педагоги. Вважаємо, що за допомогою методу ІФА можна вирішити ці завдання. «Урахування різноманітності та унікальності людського водночас із пошуком спільного розділеного досвіду створює напруження, вихід з якого потребує творчого мислення і може приносити цінні інсайти» (Байєр, 2024, с. 199).

Для дослідження за методом ІФА ми обрали нараторів: батьки учнів з ООП, вчитель першокласників, вихователь дошкільної групи, адміністратор школи. Розглянемо питання, які ми вирішували. Дослідження було проведено нами у січні 2025 року на базі КЗО «Дніпропетровський багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр № 9» ДОР» та КЗО «Саксаганська спеціальна школа ДОР». В опитуванні взяли участь батьки першокласників з ООП, вчителі початкової школи, вихователі дошкільних груп та представники адміністрації закладів освіти.

При адаптації дітей з ООП до закладу освіти з певними проблемами стикаються не лише самі учні, а насамперед їх батьки. Для інтерв'ю з батьками ми визначили питання, що дозволяють зрозуміти їх сприйняття ситуації та готовність її пережити. Наприклад:

- Як ви ставитесь щодо переходу вашої дитини до шкільного навчання?

- Чи готувались ви до цієї події?

- Як ви сприйняли реакцію дитини на зміну її соціальної ролі?

- З якими проблемами у школі й вдома ви стикались?

- Яку допомогу ви отримуєте від вчителів та адміністрації школи?

Не менш важливим є розуміння почуттів педагогів, що працюють в інклюзивних класах з першокласниками, що мають порушення

психофізичного розвитку. Анкета для вчителів містила наступні питання.

- Як ви на психологічному рівні переживаєте етап початку роботи з першокласниками з ООП?

- Які проблеми, пов'язані з адаптацією першокласників з ООП вас турбують?

- Чи є у вас вироблена досвідом роботи певна система заходів щодо допомоги першокласникам з ООП адаптуватися до процесу навчання?

- Які проблеми у стосунках з батьками виникають на початковому етапі?

Спеціальна робота з підготовки дітей з ООП до шкільного навчання є важливим компонентом для їх подальшої адаптації у закладі освіти. Нам було цікаво, як цю проблему розглядають вихователі дошкільних груп, які працюють на базі шкіл.

Питання до вихователів дошкільних груп:

- Яку роботу ви проводите щодо формування у дошкільників з ООП готовності до шкільного навчання?

- Яку роботу з цього напрямку ви проводите з батьками дітей?

- З якими проблемами ви стикаєтесь? Як ви їх вирішуєте?

- Чи бачите ви необхідність підтримувати взаємозв'язок з педагогами школи? Як це впливає на рішення завдань з підготовки дітей до шкільного навчання?

Важлива роль у вирішенні означеної проблеми належить адміністрації закладу освіти. Контроль за якістю педагогічного процесу, за діяльністю педагогів та дотримання нормативно-правової бази залежить саме від директора школи та його заступників з навчально-виховної роботи. Саме тому нас цікавило їх ставлення до процесу адаптації дітей з ООП до школи, до навчального процесу.

Питання до представників адміністрації школи:

- Як ви оцінюєте проблеми адаптації дітей з ООП до процесу навчання у школі?

- Як особисто сприймаєте й переживаєте ці проблеми?

- Чи вважаєте ви достатніми заходи, що проводяться згідно нормативних документів, для успішної адаптації першокласників з ООП?

- Чи вважаєте ви за необхідним надавати допомогу керівнику класу як на методичному, так і на психологічному рівні?

- Яку роботу ви проводите у напрямі формування й корегування можливостей педагогів щодо створення умов для адаптації дітей з ООП до закладу освіти.

Аналіз відповідей показав суттєві моменти, на які треба звертати спеціальну увагу при розробленні напрямів, методів та прийомів роботи з адаптації дітей з ООП до закладів освіти.

Батьки розповідали про те, що вступ дитини до школи викликав сильні хвилювання, вони не очікували, що дитині буде важко пристосовуватися

до процесу навчання, сподівалися на те, що в інклюзивному середовищі їм відразу буде все легко і доступно (70%). Але сталося так, що дитина не виявляє бажання ходити до школи, їй важко, з погляду батьків, звикнути до нового режиму діяльності, в них не складаються товариські стосунки з однокласниками (75%). Деякі батьки звинувачують у цьому педагогів та адміністрацію школи, вважають, що їх дітей не опікують, не надають вчасно допомоги (32%). Є батьки, які бачать проблему в їх власних дітях, їх характері, особливостях поведінки. На питання про проведення роботи до підготовки дітей до школи, вони відповідали, що дитині і так важко у житті, то за їх поглядом не треба перевантажувати малюків, у школі всі знання отримають, бо педагоги знають, як і чому їх навчати (29%). То спеціальна робота з підготовки дітей з ООП до шкільного навчання проводилася лише з тими, хто відвідував спеціальний заклад дошкільної освіти (20%).

При анкетуванні педагогів, що працюють з першокласниками, ми з'ясували, що більшість вчителів адекватно і спокійно сприймають навчання в класі дітей з ООП (92%). Стабільної програми роботи щодо їх адаптації до шкільного навчання вони, як правило, не мають, бо вважають, що це глибоко індивідуальна проблема (85%). Деякі вчителі скаржаться на складнощі у стосунках з асистентом вчителя (39%). Більшість зазначають, що батьки не проявляють ініціативи щодо співпраці, хоча і не відмовляються від неї (65%), деякі батьки перекладають всі проблеми дітей з адаптацією до школи на педагогів (29%). То педагоги добре розуміють особливі потреби учнів, а основною проблемою у них є взаємодія з асистентом вчителя та співпраця з батьками учнів.

Вихователі дошкільних груп зазначили, що вони проводять активну роботу з підготовки дітей до шкільного навчання, проте батьки, переважно, не беруть у цьому участь, не вважають цю проблему актуальною (88%). Вихователі дошкільних груп підтримують взаємозв'язок з педагогами школи для визначення нових вимог до учнів, які змінюються при реформуванні освіти, але не простежують процес адаптації випускників дошкільних груп до закладу шкільної освіти.

Представники адміністрації школи вважають за необхідне надавати допомогу вчителям, що працюють з учнями з ООП у вигляді методичного та дидактичного матеріалу, проведення спеціальних курсів для підвищення рівня їх знань, обов'язкового контролю щодо виконання законодавчої бази з інклюзивної освіти. Деякі керівники зазначали те, що інколи батьки скаржаться їм на роботу педагогів, але вважають, що тут треба проводити спеціальне

консультування батьків для їх кращого розуміння проблем своїх дітей.

Висновки.

Таким чином, через метод інтерпретаційного феноменологічного аналізу ми проаналізували різні варіанти життєвого досвіду батьків дітей з ООП, педагогів, що приймають учнів з ООП у першому класі, вихователів дошкільних груп, адміністрації школи та визначили, що спеціальну увагу треба приділяти роботі з батьками. Обов'язковою умовою є те, що до початку навчання важливо налагоджувати з ним контакти, пояснювати їм важливість ролі батьків для подальшої адаптації дитини у закладі шкільної освіти, надавати батькам знання щодо особливостей психофізичного розвитку дітей з ООП та специфіки корекційно-виховної роботи з ними, доводити необхідність спеціальної підготовки дитини до шкільного навчання.

У пропедевтичній роботі мають брати участь і педагоги школи, які допоможуть батькам визначитися з методами і прийомами роботи, а також наперед налагодять контакти з дитиною, що дозволить бачити проблеми у розвитку, наявні здібності дитини, умови її соціального оточення, можливості дитини до спілкування. Це буде корисним для формування загальної і психологічної готовності дитини з ООП до шкільного навчання. Також і педагоги наперед можуть визначитися з особливими потребами дитини та спланувати корекційну роботу з нею.

Адміністрації школи важливо підсилити роботу у напрямі налагодження взаємодії по лінії дошкільні заклади освіти – школа, проводити спільні заходи педагогів дошкільних та шкільних закладів, підсилити роботу з напряму вивчення питань щодо зміни статусу дитини з ООП з «дошкільника» на «учень», проблем адаптації цих дітей до закладу освіти.

Вважаємо за необхідне розширити дослідження через залучення до опитування батьків нормотипових дітей з метою виявлення ставлення до учнів з ООП та проаналізувати їх досвід у різних життєвих варіантах. Треба розуміти як вони сприймають в класі дітей з ООП, які проблеми у цьому бачать та як налаштовують своїх дітей щодо учнів з порушеннями психофізичного розвитку. Дослідження у цьому напрямі дозволить розширити рекомендації як для батьків, так і для педагогів дошкільних і шкільних закладів освіти з формування гуманного ставлення до всіх членів суспільства.

Вважаємо за необхідне використання методу інтерпретаційного феноменологічного аналізу у дослідженнях психолого-педагогічних питань, можливість виокремити нюанси і особисті проблеми кожного учасника досліджуваної ситуації та визначити заходи щодо їх рішення.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Байер, О. А. (2024). Інтерпретативний феноменологічний аналіз як метод якісного психологічного дослідження. *Психологія і особистість*, 1(25), 195-208.
- Бондар, В. І. (2019). Диференційоване навчання дітей з особливостями інтелектуального розвитку в закладах загальної середньої освіти. *Актуальні питання корекційної освіти(педагогічні науки)*, 13, 5-18.
- Вишник, О. О., & Жданова, А. А., & Дьоміна, Г. А. (2024). Адаптація дітей з особливими потребами до освітнього простору. *Наукові перспективи*, 1(43), 771-781.
- Воробець, А. Ю. (2011). *Соціальна адаптація осіб з розумовою відсталістю*. (Автореферат дисертації кандидата соціологічних наук: 22.00.04). Запоріжжя.
- Гудак-Товт, С. (2022). Психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями в інклюзивному середовищі. *Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців спеціальної освіти: збірник тез доповідей I Науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 20-21 жовтня 2022 р.*, (с. 64-68). Ужгород.
- Гусерль, Е. (2020). *Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії*. (Кн. 1: Загальний вступ до чистої феноменології). Харків : Фоліо.
- Данієлс, Е., & Стаффорд, К. (2000). *Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів*. Львів: Т-во «Надія».
- Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі: навчально-методичний посібник*. (2020). Авторський колектив: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020.
- Дмитрієва, О. І. (2020). Дослідження проблеми ставлення педагогів до взаємодії з батьками учнів з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти*, 16(2), 91-99.
- Мислович, Н. М. (2016). Культурологічні наративи у працях Івана Огієнка (митрополита Іларіона). *Вісник НТУУ «КПІ». Філологія та педагогіка*, 7(1), 53-59.
- Олійник, Г. (2020). Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. *Social Work and Education*, 7(2), 178-185.
- Омельченко, М. С., & Кузнецова, Т. Г. & Єгольнікова, С. І. (2021). Психолого-педагогічні аспекти адаптації дитини з порушеннями інтелектуального розвитку до умов інклюзивного навчання. *Інноваційна педагогіка*, 38, 77-79.
- Омельченко, М. С., & Семченко, Т. І. (2023). До проблеми соціальної адаптації дошкільників з ООП в умовах інклюзивної групи закладу дошкільної освіти. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*, 4(18), 480-491.
- Платонова, О. Г. (2023). Адаптація дітей з особливими освітніми потребами до освітнього середовища за допомогою методів коучингу та психотерапії. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*, 23(179), 81-86.
- Татьянчикова, І. В., & Соловйова, Т. Г. (2023). Забезпечення соціалізації учнів з особливими потребами на стадії адаптації в спеціальному закладі освіти. *Інноваційна педагогіка*, 63(2), 63-66.
- Хворова, Г. М. (2015). Зміст та рівні батьківської компетентності у корекційно- педагогічному аспекті. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*, 5(2), 335-345.
- Шевченко, В. (2023). Соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2(126), 77-88.
- Якимчук, О. (2003). Організація адаптаційного періоду учнів 1-х і 5-х класів. *Психолог*, 40, 15-19.
- Smith, J. A., & Eatough, V. (2007). Interpretative phenomenological analysis. In E. Lyons, A. Coyle (eds.), *Analysing qualitative data in psychology*, (pp. 35-50). London: Sage Publications Ltd.
- Smith, J. A., & Flower, P., & Larkin, M. (2022). *Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research*. London: Sage.

REFERENCES

- Bayer, O. A. (2024). Interpretive phenomenological analysis as a method of qualitative psychological research. *Psychology and personality*, 1(25), 195-208.
- Bondar, V. I. (2019). Differentiated education of children with intellectual development features in secondary education institutions. *Current issues of correctional education (pedagogical sciences)*, 13, 5-18.
- Children with special educational needs in general education space: educational and methodological manual*. (2020). Authors: N. Yarmola, L. Koval-Bardash, N. Kompanets, N. Kvitka, A. Lapin. Kyiv: Mykola Yarmachenko Institute of Special Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2020.
- Daniels, E., & Stafford, K. (2000). *Involving children with special needs in general education classes*. Lviv: T-vo "Nadiya".
- Dmitrieva, O. I. (2020). Research into the problem of teachers' attitude towards interaction with parents of students with special educational needs. *Current Issues of Correctional Education*, 16(2), 91-99.
- Gudak-Tovt, S. (2022). Psychological and pedagogical support of primary school children with intellectual disabilities in an inclusive environment. *Formation of professional competence in future special education specialists: collection of abstracts of the I Scientific and Practical Internet Conference with international participation, October 20-21, 2022*, (pp. 64-68). Uzhgorod.

- Husserl, E. (2020). *Ideas of pure phenomenology and phenomenological philosophy*. (Book. 1: General introduction to pure phenomenology). Kharkiv: Folio.
- Khvorova, G. M. (2015). Content and levels of parental competence in the correctional and pedagogical aspect. *Current issues of correctional education (pedagogical sciences)*, 5(2), 335-345.
- Myslovych, N. M. (2016). Culturological narratives in the works of Ivan Ogienko (Metropolitan Hilarion). *Bulletin of NTUU "KPI". Philology and Pedagogy*, 7(1), 53-59.
- Oliynyk, G. (2020). Peculiarities of socialization of children with special needs in modern Ukrainian society. *Social Work and Education*, 7(2), 178-185.
- Omelchenko, M. S., & Kuznetsova, T. G. & Yegolnikova, S. I. (2021). Psychological and pedagogical aspects of adaptation of a child with intellectual disabilities to the conditions of inclusive education. *Innovative Pedagogy*, 38, 77-79.
- Omelchenko, M. S., & Semchenko, T. I. (2023). On the problem of social adaptation of preschoolers with intellectual disabilities in the conditions of an inclusive group of a preschool educational institution. *Journal "Scientific Innovations and Advanced Technologies"*, 4(18), 480-491.
- Platonova, O. G. (2023). Adaptation of children with special educational needs to the educational environment using coaching and psychotherapy methods. *Bulletin of the National University "Chernihiv Collegium" named after T. G. Shevchenko*, 23(179), 81-86.
- Shevchenko, V. (2023). Social adaptation of children with special educational needs in an inclusive environment. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2(126), 77-88.
- Smith, J. A., & Eatough, V. (2007). Interpretative phenomenological analysis. In E. Lyons, A. Coyle (eds.), *Analysing qualitative data in psychology*, (pp. 35-50). London: Sage Publications Ltd.
- Smith, J. A., & Flower, P., & Larkin, M. (2022). *Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research*. London: Sage.
- Tatyanchykova, I. V., & Solovyova, T. G. (2023). Ensuring the socialization of students with special needs at the stage of adaptation in a special educational institution. *Innovative Pedagogy*, 63(2), 63-66.
- Vorobets, A. Yu. (2011). *Social adaptation of people with mental retardation*. (Abstract of the dissertation of the candidate of sociological sciences: 22.00.04). Zaporizhzhia.
- Vyshnyk, O. O., & Zhdanova, A. A., & Dyomina, G. A. (2024). Adaptation of children with special needs to the educational space. *Scientific perspectives*, 1(43), 771-781.
- Yakymchuk, O. (2003). Organization of the adaptation period for students in grades 1 and 5. *Psychologist*, 40, 15-19.